

Murat Morova, *nsan-ı Kamil*, 2009
Tuval üzerine karı ık teknik, 50x150 cm

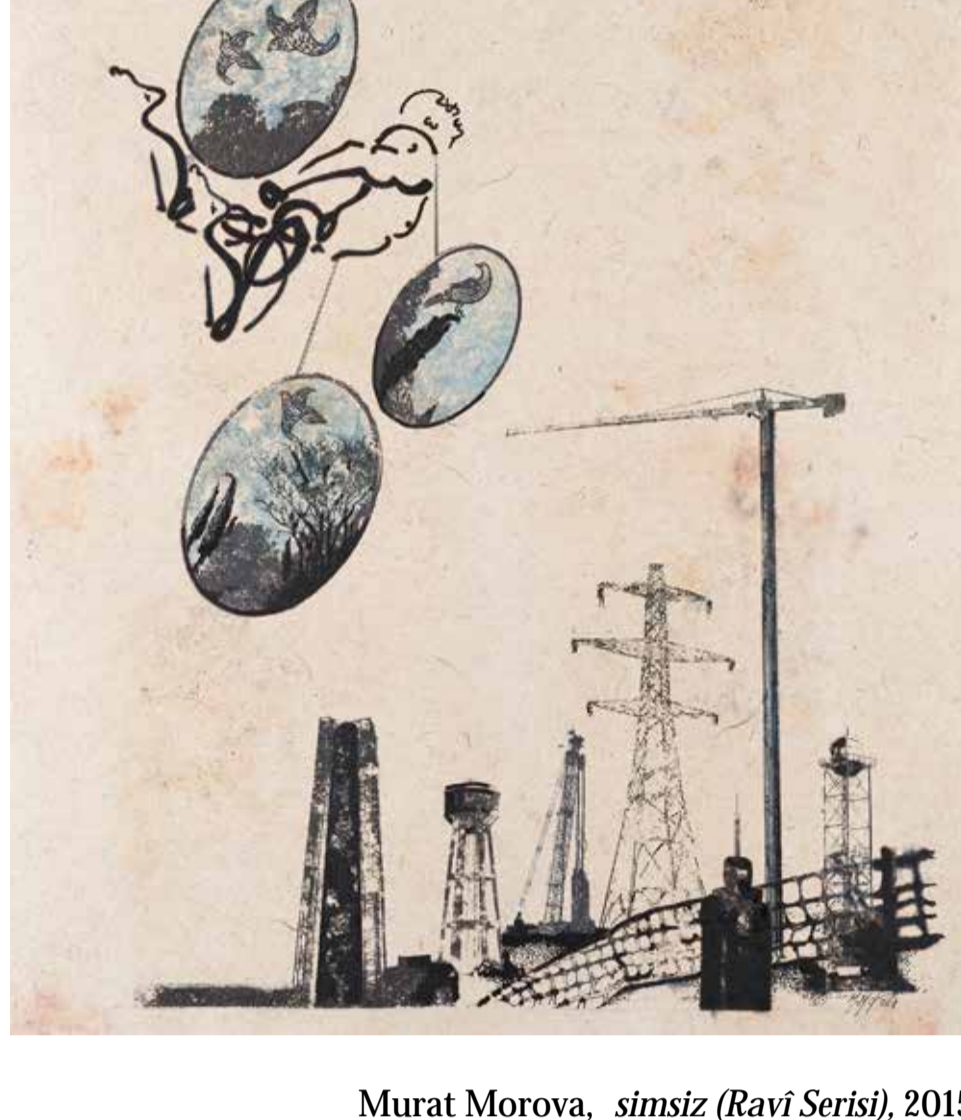
Morova'nın Zamanın Rahmine Yerleşen Bedenleri¹

NAZLI PEKTA

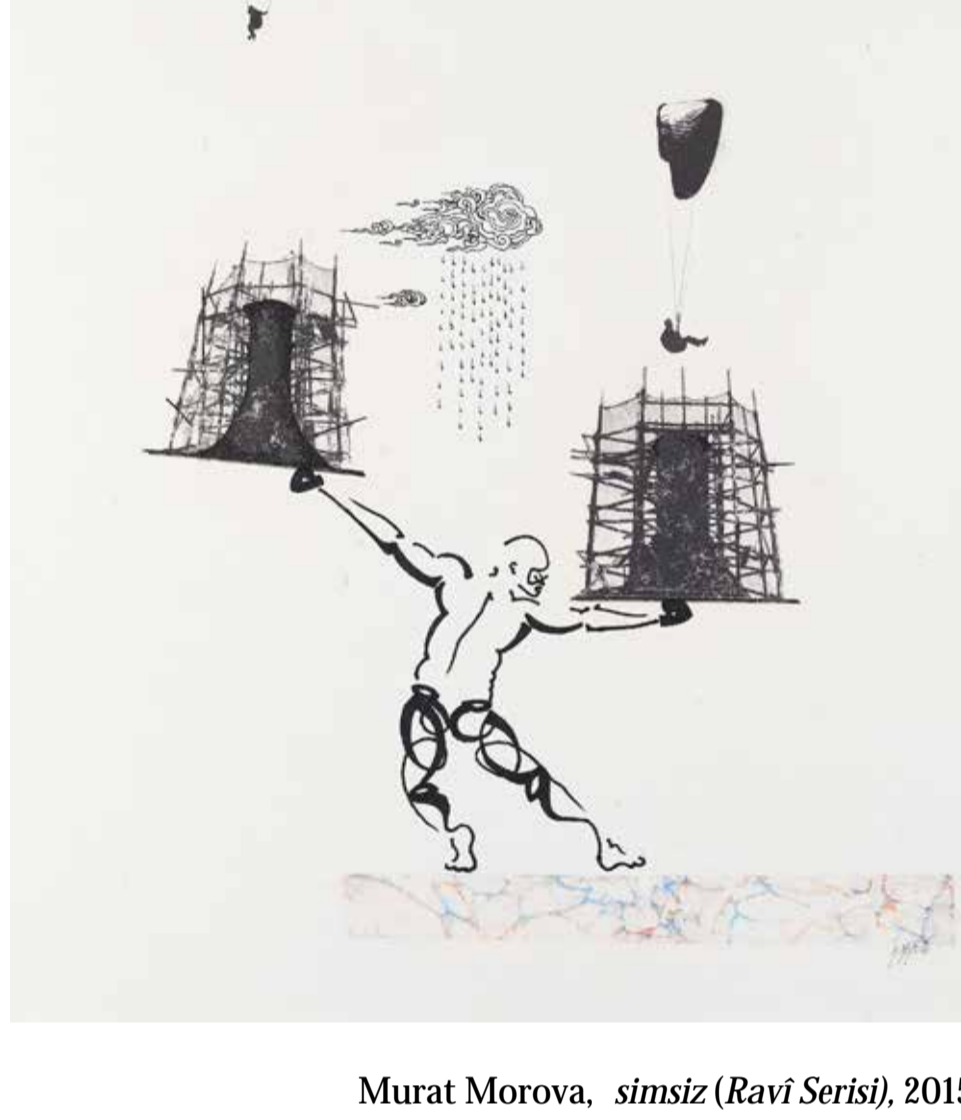
Murat Morova; içeriden dışarıya dökülenlerle, dışarıdan içeriye sızanlar arasında, saydam bir zeminde; gelenekle, tarihle, tasavvufla, yazıyla, kentle, doğayla ve bedenle temas kurar. Bu temasta zaman, temsille soyutlama arasında süzülür ve belleğin kozalaklı yapısını arakımdıye tutunur. Beden ise bir yandan resimle çizgi arasında silüet olur, öte yandan yazıyı yahut dili sahiplenerek zamanlar ve mekânlar arasında göç eden bir özne.

Morova üzerine yazarken, sözün beden ve ruha taşınması kaçınılmaz. Onun eserleri hakkında düşünürken, antik çağdan modern çağa ruh ve beden hakkındaki öretiler kimi zaman yakınlı ır kimi zamansa birbirinden tamamen kopar. Modern felsefenin kurucusu olan, bedeninin bilgisinden hep üphe duyan ve sadece zihne güvenen Descartes; antik çağda beden ve ruhu anlatırken, bedende ikamet ederek bilgiye ulaşmamızı sağlayan, göç edebilen ruhu yücelten Platon; beden ve ruhun bir aradallığını savunan ve ruhu, bedeni örgütleyen bir ilke olarak kabul eden Aristoteles, yahut Merleau-Ponty'nin bedende balaayan, bedende süren ve bedeni tekrar hatırlatan felsefesi... Dördü arasında özellikle dünyayı algılamayı bedenün özne ve nesne olarak eleliinde ontolojik-fenomenolojik bir yaklaşımla ele alan Merleau-Ponty, üphesiz ki Morova'nın külliyatıyla doğrudan diyaloga girer.

Murat Morova, *simsiz (Ravi Serisi)*, 2015
Kağıt üzerine karı ık teknik, 70x50 cm

Beden, ruh ve zihinden söz açıp zamanın kalınlığını boyunca Morova'nın resimlerinde dolaırken, yeryüzünü giyinmiş bedenün etrafını çeviren bireysel ve toplumsal kuşatmayı sezeriz. Bu sezgide beden ve ruh ikiliği / yakınlığı Morova'nın sanat tarihsel, kültürel ve tasavvufi referanslarıyla adeta zamanın rahmine yayılır. İmiden dünyeye bakış, bedenden yazıya varış, yazıdan bedene akış... Sonsuz bir kuşatmanın varlığını ve bedeni yırtarak gerçekleştirebilecek kopuşu resmeden Morova, yine sonsuz bir kasıtlı kuşatmayı ve kopuşu tüm serilerinde tekrar eder ve bu tekrar tıpkı evrenin hareketi gibi döngüseldir. Gece ve gündüz gibi karanlıktan aydınlığa kavuşan; tehlike ve kurtuluşu, hareketi ve durmayı, korkuyu ve korunmayı içeren bir dile geli...

Murat Morova, *simsiz (Ravi Serisi)*, 2015
Kağıt üzerine karı ık teknik, 70x50 cm

Sanat yapıtının olagelmesi, özne - nesne birlikteliğinin 'görünür' hale gelmesi ve bedenün de dile gelmesidir. Beden, algıyla dile gelirken dünyayla da iç içe geçer. Bu bağlamda sözü Merleau-Ponty'e verirek: "Ressam vücudunu dünyaya vererek dünyayı resme dönüştürür. Bu töz dönüşümlerini anlamak için, işlem yapan ve imdi var olan vücudu bulmak gerekir - bir uzay parçası, bir iler demeti olmayıp bir görüş ve hareket girişli olan vücudu."² Eylem halinde ve algının çok biçimliliğiyle dile gelen beden; Morova'nın üretiminde tenini dünyaya, dünyayı da kendi tenine nakettiği nefes olarak karışımı çıkar.

Morova'nın bedenleri ilk bakışta slam kaligrafisiyle biçimlenerek dünyayı sırtlanmış gibi görünse de, aslında bundan çok daha fazlasıdır. Zira bu çizgi bedenler sanatçının belleğidir, inandırıcıdır, biriktirdikleridir, gördükleridir, dokunduklarıdır, arzusudur, jestleridir. Çıplak bedeni / bedenleri, batının güçlü ve güzel estetiğini, doğunun mistisizmiyle kavurur. Çöken, sarılan, zıplayan, uçan, arzu duyan, kapanan, tutunan, koan, mücadele eden çizgi bedenler... Kaslı, çevik ve dinamik yapılarıyla Atina Akropolisinde, Parthenon Tapınagındaki metop kabartmalarından biri olan Kentauros ile Lapith mücadelesini aklı getiriverirler. Yunan sanatının kusursuz arayan, insan bedenini evrenin en güzel yaratımı sayan ve mükemmel bir yontu ile tanrısalılaşmaya çalışmış anestetik dili, tasavvufun Vahdet-i vücüdünün üncesiyle yan yana gelmiştir. Murat Morova'nın üretiminde varlık; dünyada olmak / dünya olmakla ilgilidir. Beden hem dünyadır, hem de dünyadadır.

Murat Morova, *simsiz*, 2017
Ahşap panel üzerine karı ık teknik, 50x50 cm

Murat Morova, *simsiz*, 2017
El dökmesi kağıt üzerine akrilik ve suluboya, 97x75 cm

Morova'nın üretiminde, Merleau-Ponty'nin de ifade ettiği gibi, algı olan biten her şeyin merkezindedir. Hem resimlerinde karışık imiz bedenler, hem de Morova'nın algılayan bedeni, performatif bir üretim dilinin kesime alanıdır. Bir bağka dediği gibi Morova, algılayan ve algılanan beden olarak hem şeylerin içindedir, onlardandır ve oradadır, hem de algıladı ı her şeyi bedene taşır. Bu örgüsel bir ilikidir ve Merleau-Ponty felsefesinin i aretlediği dünya ile beden arasındaki bağlantıdır. Kozmos ile kaos arasında algılayan ve algılanan, gören ve görünür olan kaligrafik beden, Morova'nın anlatısında bu iki ayrı edimin birbirini bütünleyen iki ayrı yüzü gibi karışımı çıkar.

Sanatçının estetik pratiğinde temellük; kaligrafik bedeni köklerle, unutulmuş - la, sanat tarihiyle, edebiyatla, felsefeyle, müzikle bağlantıya sokar: Beden onda gerçekleştiren ve ona yönelen her şeyi, anın ve yerin gerçekliğinde örür. Bulunu alanında gerçekleştiren dünü ve geleceği sürekli hatırlatmazlar ama onlar hep vardır. Morova'nın algı deneyimi ve zamanla teması, döngüsel bir köullulukla birbirine bağlantı olarak ortak bir ufuk hattı, devingen bir atmosfer yaratır. Merleau-Ponty'e göre bu, "bedenin odaklandığı her harekette imdiyi, geçmişi ve geleceği birleştirmesi, zamanı salgılaması, daha doğrusu zaman tarafından ittirilmeden doğada ona yer olmasıdır."³

Murat Morova, *simsiz*, 2015
Tuval üzerine karı ık teknik, 60x60 cm

Morova dünyayı kendi aracılığıyla görür. Dışarıdakiler ve beden aynı bütünü parçalarıdır, birbirlerini giyerler. Merleau-Ponty bunu "algısal inanç" olarak tanımlar. Şeylerin kendisini görürüz ve bu aynı zamanda dünyadır. Algıladı ımızdan üphe duymayız. Çünkü beden de hem dünyadaki eйдir hem de algılayan öznedir. Algısal inanç, bedeni ve şeyleri içi içe geçirir. Morova evrenin içinde ve evrende bir nefestir. Tasavvufla kesi tirdiği dünyayı görme, dünyada olma halini, algısal inanç gerçekliğiyle biçime kavurur.

Murat Morova dünyayla daima temastadır; ııkla, toprakla, şeylerle... En çok da gizlenen, unutturulan, eksik bırakılanla. Bir bağka dediği gibi, ya anın içinde eksik olanı dünden imdiye taşıyarak gözümüze ilikendir. Görünür ve görünmezlik düzeyinde bir tür hatırlama ya atır, görünür olan her şey aynı zamanda görünmeyenle de ilikilidir.

[1] Murat Morova'nın sanat üretiminin merkezinde yer alan beden; bu yazıda Nazlı Pekta'nın "ÇAĞDA SANATTA BEDEN ALGISI: 1960 Sonrası Bedene Merleau-Ponty ile Bakmak" başlıklı yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi elelinde derlendirmiştir. Bu teze Ulusal Tez Merkezi sayfasından ulaşabilirsiniz. Tamamını okumak için bkz. <file:///Users/nazli/Downloads/332563-1.pdf>

[2] Maurice Merleau-Ponty, *Göz ve Tin*, Çev. Ahmet Soysal, 2. Baskı, Metis Yayınları (İstanbul, 2003), s.32.

[3] Maurice Merleau-Ponty, *Phenomenology of Perception*, Çev. Forrest Williams, Routledge & Kegan Paul (Londra, 1981), s. 240.

